दिष्ट्या अव्य॰ दिश–सम्पदा॰भावे क्विप् दिशं देशनं स्त्यायति स्त्यै–ष्ट्यै–वा क्विप् अघ्न्यादि॰नि॰वा। १हर्षे २मङ्गले भाग्यार्थकदिष्टिशब्दस्य तृतीयान्तस्य रूपमित्यन्ये तेन ३भाग्येनेत्यर्थे। "अन्योऽन्यगतसौहार्दा दिष्ट्यादिष्ट्येति चाब्रुवन्" भा॰ आ॰ १२९अ॰

दिष्णु त्रि॰ दा–गिष्णु। दातरि उणादि॰।

दिह लेपने अदा॰ उभ॰ सक॰ अनिट्। देग्धि दिग्धे अधिक्षत् अधिक्षत-अदिग्ध अधिक्षन्त अदिहत।। दिदेह दिदिहे। देग्धा धेक्ष्यति दिग्धः। "अदिहंश्चन्दनैः शुभैः" भट्टिः। "स चन्दनोशीरमृणालदिग्धः" भट्टिः। उपसर्गपूर्वकस्य तत्तदुपसर्गद्योत्यार्थयुक्तलेपने। प्रणिदेग्धि "दन्तास्तपसाभिदिग्धाः" अथ॰५।१८।८ "दन्तरजसावदेग्धि" कौ॰त॰ब्रा॰३१ "कवचैः शोणितादिग्धैः" भा॰भी॰ ३३८४ श्लो॰ "ऊर्जं वा एतं रसं पृथिव्या उपदीका उद्दिहन्ति यद्वल्मीकम्" तै॰आ॰५।२।८ "लोहानां च मणीनां च मलपङ्कोपदिग्धता" काम॰नी॰ "शिरोगलं कफोपदिग्धम्" सुश्रु॰ "यथाधो भूमौ निदिग्धं तदमुया स्यादेवं तत्" शत॰ब्रा॰ १।७।२।१३

दी क्षये दि॰ आत्म॰ अक॰ अनिट्। दीयते अदास्त। दिग्ये ओदित् दीनः। उपसर्गपूर्वकस्य तत्तदुपसर्गद्योत्यार्थक्षये "अध श्येनो जवसा निरदीयम्" ऋ॰४।२७।१ "आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परिदीयन्ति यह्वीः" ऋ॰२। ३५।१४

दीक्ष गौण्ड्ये यागे उपनयने नियमव्रतयोरादेशे च भ्वा॰ आ॰सक॰ सेट्। दीक्षते अदीक्षिष्ट। दिदीक्षे दीक्षिष्यते। "दीक्षस्व सह रामेण त्वरितं तुरगाध्वरे" भट्टिः "यज्ञादुह वा एष पुनर्जायते यो दीक्षते" ऐत॰ब्रा॰२।२२ "कथं नोमध्येऽदीक्षिष्ट" ऐत॰ब्रा॰ २।१९ "ब्रह्मसत्रेण दीक्षिष्यमाणः" भाग॰ ३।१।६ क्वचित् वेदे पदत्ययः "ते ह देवयजनं दिदीक्षुः पञ्चभी॰ब्रा॰२४।१८ णिच्। दीक्षयति "राजानं दीक्षयामासुः सर्पसत्रात्यये तदा" भा॰ आ॰ २०१७ श्लो॰।

दीक्षण न॰ दीक्ष–भावे ल्युट्। यज्ञाद्यर्थनियमभेदे। "बन्धमोक्षमखदीक्षणेष्वपि" राजमार्त्तण्डः।

दीक्षणीय न॰ दीक्षणाय हितादि छ। दीक्षासाधने हविर्भेदे। "यो दीक्षते आग्नावैष्णवं ह्यदो दीक्षणीयं हविर्भवति" शत॰ब्रा॰ ३।३।४।२१। १इष्टिभेदे स्त्री "दीक्षणीयापायणीयातिथ्यदेवता" कात्या॰श्रौ॰५।४।१० "दीक्षणीयादीनां सकलानामिष्टीनां सदेवताकानामुपांशुत्वम्" कर्कः "वागन्तेन वा दीक्षणीयां, नीचैस्तरांनीचैस्तरामितरे" कात्या॰श्रौ॰ ७।२।३१ "अथ वा वागन्तेन उत्तमया वाचा उच्चैर्दीक्षणीयां कुर्युः इतरे द्वे इष्टी प्रायणीयातिथ्ये नीचैस्तरां कर्तव्ये, दीक्षणीया उच्चैस्तरां, प्रायणीया तदपेक्षया नीचैस्तरां, तदपेक्षया नीचैस्तरामातिथ्येति" कर्कः। २सौमिके इष्टिभेदे हेम॰। ४वाजपेयाङ्गभूते इष्टिभेदे। "वाजपेयाङ्गभूतानां यजतीनां दीक्षणीयाप्रायणीयादीनामादिषु सकृद्गृहीतमाज्यं जुहोति" यजु॰ ९।५। वेददी॰।

दीक्षा स्त्री दीक्ष–भावे अ। १नियमे २उपनयनसंस्कारे "दीयते विमलं ज्ञानं क्षीयते कर्मवासना। तेन दीक्षेति सा प्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः" इति तन्त्रोक्ते ३अभीष्टदेवमन्त्रग्रहणे ४तदुपदेशे। यागाङ्गदीक्षा च द्वादशसंख्या अपरिमिता वा यथाह कात्या॰श्रौ॰७।१।२९सू॰ "द्वादश दीक्षाः" "अत्राग्निष्टोमे भवन्ति" कर्कः। "अपरमिता वा" द्वादशसंख्यातोऽतिशयेनाधिकसंख्या वा दीक्षा भवन्ति "अपरिमितं प्रमाणाद्भूय इति" परिशिष्टकारः अतश्चत्वारो दीक्षापक्षाः, "एका दीक्षा, तिस्रो दीक्षा, द्वादशदीक्षा अपरिमिता वा दीक्षेति" शाखान्तरादेते दीक्षापक्षाः। आपस्तम्बः "दशाहमवरार्ध्यं दीक्षितो भवति मासं संवत्सरं वा यदा कृशः स्यादित्यपरं विज्ञायते च यदा वै दीक्षितः कृशो भवत्यथ मेध्यो भवति यदास्मिन्नन्तर्न किं चन भवत्यथ मेध्यो भवति यदास्य कृष्णं चक्षुषोर्नश्यत्यथ मेध्यो भवति यदास्य त्वचास्थि संधीयतेऽथ मेध्यो भवति पीवा दीक्षेत कृशो यजेत यदस्याङ्गानां हीयते जुहोत्येव तदिति विज्ञायते" इति। कर्कः "पुण्याहे दीक्षा क्रयः प्रसव उत्थानम्" ३१सू॰ "तान्यत्र दीक्षा सोमक्रयः प्रसवः सुत्या उत्थानं समाप्तिः पुण्याहे विष्टिव्यतीपातादिज्योतिःशास्त्रनिषेधवर्जिते सुदिने भवन्ति यतएवं स्मरन्ति "आभ्युदयिकः पदार्थः पुण्येऽहनि कर्त्तव्यः एतानि चाभ्युदयिकानीति" कर्कः। तान्त्रिकमन्त्रदीक्षाकालादि मल॰त॰ उक्तं यथा "अथ दीक्षाकालः सा च मलमासे न कार्या यथाऽगस्त्यसंहितायाम् "यदा ददाति सन्तुष्टः प्रसन्नवदनो मनुम्। अयमेव तथा चेवमिति कर्त्तव्यताक्रमः। विशुद्धदेशकालेषु शुद्धात्मा नियतो गुरुः। सङ्कल्प्यो पोष्य कर्त्तव्यमङ्कुरारोपणं मुने!। कुर्यान्नान्दीमुखं